

OD BRANKA DO MIODRAGA

A OSKAR DAVIČO? Davičo je višestruko prelomna pojava; on ima sasvim izuzetno mesto: i objektivno, i u nama sa nama — čija je mladost saživljena sa njegovom bogatom pesničkom avanturom, sa mnogobrojnim njenim smerovima, iznemadjujućim i uvek inventivnim.

Recimo, uzbudljiva gradska poezija iz ciklusa DETINJSTVO:

Deda je umro sasvim iznenada
Cim su otišli gosti,
Cim je mama
Vrisnula i pala,
Tada
Kada su nas u grlu počele bosti
Neka kosti
Koje nisu bile
Kosti.

Tada su porjurile zapaljene sveće,
Tada su mišće bez glave
Pojurile svim sobama,
Stubama,
Gore
Dole
Kao da nešto traže.
Oh, one su se prostile ubile
Tražeći nešto,
Nešto malo,
Nešto što su noćas izgubile.

HANA — metaforična navala ljubavi i snage:

Ti ne znaš njene usne što se svače, zube što
[skripte, sneg što vrije
tu harmoniku u dva reda dugmeta od porculana.
Njen smeh me sveg iscepa i smešom ste
[zaštie
taji radosni bunar, ta životinja Hana,
kad me poljubi ustima vrelim ko mlado kuće
i ljuđa poljupcima bez severa i snera,
zagrijava njenu u mene toče i izručie
sve što dišljak ruča i matroz večera.

Ili: Davičo — veliki revolucionarni pesnik koji sa godinama postaje sve zamišljeniji i mudriji, kao što pokazuje i odlomak iz pesme

POJAVA ČETIRI PUSKOMITRALJESKA

Sedeći su zaneti igrom,
stepti za razlike između tekućih rečnih pljtkaja,
koje su visoko bacali,
i nepomično platinu morskog bljuka oko njih,
otušniti kao bobani, bezosecajci kao djaci,
a ipak srećni,
iako su ostali da više o nekoj kruški, ali eto...
iako su pali od noza, ali eto...
iako su se razbili u nekom jurisu, ali eto,
iako su se iskrkali ko zna kako
[su, gde igraju...
kroz neka grobna vrata što su se oškrinula na
[tren,
ko zna kako, ali eto, tu su gde igraju, bacajući
[piskote pljtkaje
i pričajući u isti mah umornim glasom
putnika treće klase na putu u svitanje trnave
[klase,
pričajući o svojim ljudskim stvarima treće
[klase
cele bogovetne noći treće klase,
o tirdim klupama svog života i o mećima što
[smrtno vrskažu
čim osete magnetski miris ljudskog mesa treće
[klase,

privučeni njim više
negoli lišćem što se njiše o tankim peteljčama.
Osovina čitavog Davičovog dela jeste
ženski princip — u onom smislu u kome
on pretstavlja borbu za punoću i prisnost
života. Davičo, dakle, sve od žene do so-
cijalizma uzima ljubavnički, direktno ta-
ko. A žensko je ovde kao i svugde radi
plodjenja i ploda, radi integralnog oslobo-
đenja na svim planovima. Takvu slobodu
Davičio i isforsirano želi, i mrko ne iz-
govara, i sanja s bunom, i mozga o njoj
zrelom refleksijom.

Sa RASTKO PETROVIĆEM zalazimo
u krug srpske misaone poezije. Jedan de-
likatan mešovit rod, ali dragocene ličnosti
su ga negovale.
Sam Rastko Petrović nekima izmedju
nas sigurno najviše govori od novijih na-
ših liričara. I već je rečeno da je on „no-
silnic najsvremenijih i najoriginalnijih
preokupacija poezije izmedju dva rata“
(Zoran Mišić). Baš pesma „Jedini san“ po-
kazuje njegovu samosvojnu opsednutost
elementarnim, upravo životom u majčinoj
utrobi, kao razrešenjem čitave potonje
zagonetke postojanja. Ali on nije autenti-
čan nagonski tip kome je samo jezik nešto
apstraktniji, cerebralniji. Pre će biti ob-
ično iz frontalnog režnja poželeo je Ra-
stko spontanost, upošte primarnu vitalnost
koju je osenio da nema u dovoljnoj meri.
Svejedno, njegova liriska meditacija je raz-
mahana i bujna — i to nas najviše vuče
ovom velikom pesniku.

JEDINI SAN

Bakćem se i dahćem gle u košmaru i svi
[mišmo
Osvajanje prostora nečim što je bez mere...
Svetašadmo poniženje... i ubismo! i ubismo
Kao da to i mi nismo!
Ja sanjam na rubu proleća, a vi gde stisite
Nedirnuto?
Za njega bar obavim da sanja taj san
U truhlu svoje matere.
Tako tesno obznanjen kao da sanja o prostoru,
O dubinama; o, da zna košmarske razmere
I drhtanja!
Njegov mozak tek utiče u lobaniju!
Tako mu oko sveg tela kruži čudna misao;
O, veličanstveno je da se u divnom ovakvom
[moru
i čekanju ne utapa nijedna vizija stvarnosti;
Oči mi se još nikada nisu obnašile na svetlosti.

— — — — —
Sanjam — na sanjam; nemam ti po drumovima;
Oči će ti zauvek ostati zaražene
Učastnim zbiljama koje si negde živio,

Nameravao sam da proširim i doteram
za štampu komentar kojim je bilo praćeno
čitanje jedne rukoveti srpske poezije pri-
likom otvaranja, i Stražilovskog susreta.
Vidim, međutim, da je neophodna prava
perada. Bilo da ona odvođi u temslniju
stadiju o pesnicima moje rukoveti, ili u
raspravu o smislu subjektivnih antologija
uopšte, ja za takav posao u sadašnjem
trenutku nisam kadar. Ostavljam zato komen-
tar neizmenjen, nadajući se da i u sada-
šnjem obliku, ograničenom svrhom kojoj je
služio, ipak neće biti na odmet. Dakle,
Sremski Karlovci, 27 septembra ove go-
dine:

Molim vas da se danas, u ovom mestu
koje je vezano za početke jedne grane
novije jugoslovenske poezije, malo ostavimo
književne politike, pedagogije, nacional-
nih, istorijskih merila i svakojakih preten-
ziosnosti. Prosto, dato nam je nešto vre-
mena — i ponašajmo se prirodno kao je-
dno „društvo“: već okupljeni, u dokolici
prelistavaju neku našu antologiju. Radi
stihova koje znaju, koje naročito vole i
kojima su se, eto, još jedanput vratili —
da ih se prisete, da o njima pročaskaju.

Ako se primeti da to ostaje naša privat-
na stvar i da je u ovakvoj prilici bolje
puziti izvesnu objektivnu sliku srpske
poezije, onda obavezno uzvraćamo pita-
njem: zašto u ovakvoj prilici uopšte izdva-
jati srpsku poeziju? itd. Zna se čime se
slične rasprave završavaju — natezanjem
oko toga kako su ove pesme ušle u obzir a
one ne... Mi ovde čitamo tekstove dovoljno
dobre da nadju odjek izvan naših kruga. I
to je najvažnije — što nisu posredni kapri-
ciozne gimnazijske ljubavi u kojima se voli
sama ljubav, nego jedno kasnije (i valjda
zrelije) odabiranje poezije. Uostalom, u
pogledu istoriskog razdoblja od Branka pa
sve do pred naše dane, i zvanično je situ-
acija prilično raščišćena. Među današnjim
antologičarima nema nepremostivih razlika.
Otkako je i Dis stao da puni njihove anto-
logije, ne možemo se više pohvaliti nijed-
nim „prokletim pesnikom“. Utoliko je
zasnovanije naše amatersko pravo da sa-
stavljamo sopstvene subjektivne antologi-
je. Ovoga puta, imamo glasove šestnaest
pesnika: cele pesme, ili samo odlomke, a
i u tim okvirima vršene su manje inter-
vencije, odn. skraćivanja i izostavljanja.
Alkentan je bio na stihovima pre svega, za-
tim na strožoj celini pesme.

DJURA JAKSIC: OTADŽBINA

I ovaj kamen zemlje Srbije...

Nisam siguran, možda jedino kod ove
pesme „ne isitičemo li je prvenstveno zato
što je znamo iz delinstva, generacije i
generacije; ili nam je višestruko neophod-
no da medju najboljim i najdražim stihovi-
ma zadržimo i ovaj obrazac patriotske
lirike koja je kod nas, za protekli vek, ga-
jena kao najprevažasnija pesnička vrsta
— ali, vidimo, bez odgovarajućeg uspeha
Otrla se od vremena retorika „Otadžbine“,
doduše temperamentna; u srednjem delu
još se i razvodnjava sasvim izlišnim nara-
cijom, naivno pokrivenom vratolomijama
i rogbatnostima jezičkim. A o ograniče-
nom njenom nacionalizmu bolje da sada
ne govorimo.

MEDJU JAVOM I MED SNOM
LAZE KOSTICA

Jedan od najsavršenijih naših lirskih
medaljona. Dva paralelna toka. Jednim,
zovimo ga uslovno: racionalnim, u grada-
ciji se potkre pitanje osećanja — kuda će
čovjek s njima kad mu ne daju da trezno
oceni značenje pojava, čitavog svog života
umreženog od jave i sna; drugi, muzika
ronda čista i sveža, kao san pokriva to pi-
tanje, zataškava dilemu, otusudnost njenu
prelupa u igru koja medjutim nije razba-
rušena i bezbrižna, već skoro subbinska:

Srce moje samohrano,
ko te dozva u moj dom?
neumorna pletšanko,
što pletivo pletiš tanko
medju javom i med snom.

Srce moje, srce ludo,
šta ti misliš s pletivom?
ko pletilja ona stara,
dan što žlete, noć opara,
medju javom i med snom.

Srce moje, srce kluno,
ubio te živi grom!
što se ne daš meni živu
razabrati u pletivu
medju javom i med snom!

A Branko iz ovog soneta — odjedanput ni-
malo bezazlen, ozbiljan strastan, ljudski
puniji, taknut i uznemiren do korona egzis-
tencije. Milan Dedinac piše na jednom
mestu:

„Uvek kad bi se o Branku povel reč,
Rastko (Petrović) nije mogao a da ne nave-
de — nevažno, nemuzikalno, ali sa iskrenom
nežnošću prve redove ljubavne poeme:

Nikad nije vito tvoje telo
Ruka moja mlada obavila

i afektivno isticao reč OBAVILA izgovra-
rajući je tromuto, pomeseno, nekako široko,
kao da je htio toplinom svoga glasa i me-
kim izgovaranjem same reči da obujmi
oko pasa nevidljivu draganu... Rastko je
smatrao da bi svaka druga reč — začigla,
prigrilila, obgrlila — neminovno morala
da izneveri pravo osećanje, jedno osećanje
oboje uzavrelom čulnošću i lirikom ne-
ostvarenih želja, i baš zato što je JEDINA
— a do takvih reči zbog da dodju — samo
istinski pesnik... — zbog toga ona i mo-
že tako životvorno da zračni, da greje i
obasjava i susedne reči, pa da baca toplu
svetlost i na nas koji pristupamo toj pe-
smi sa željom da je usvojimo.”

Nikad nije vito tvoje telo
Ruka moja mlada obavila,
Ni s' u tvoju usnicu upila
Moja usna ikad, čedo belo!

Tio veće ko da te donelo
Sred andjela sa božija krila,
U ma' s' divno meni pojavila,
U ma' divnu veće te odnelo.

Sam ostađo, sa suznijem okom,
Sam tu samcit na svetu širokom,
Sam sa noći taunom, al' bez šanka.
O zoro moja, zoro bez osvanka,
Sunce milo, al' bez dela danka,
Na te mislim, dušo, bez prestanka!

MOZDA SPAVA

Zaboravio sam jutros pesmu jednu ja,
Pesmu jednu u snu što sam suu noć slušao;
Da je čujem uzalud sam danas kušao;
Kao da je pesma bila sreća moja sna.
Zaboravio sam jutros pesmu jednu ja.

Ja sad jedva mogu znati da imadoh san,
I u njemu oči neke, nebo nečije,
Neko lice, ne znam kakvo, mekta dečije,
Staru pesmu, stare zvezde, „nekt starti dan.“

Ne sećam se ničeg više, ni očiju tih:
Kao da je san mi cea bio od pene,
I te oči da su moja duša van mene;
Ni arije, ni sveg drugog, što ja noćas snih,
Ne sećam se ničeg više, ni očiju tih.

Ali slutim, a slutiti još jedino znam:
Ja sad slutim za te oči da su baš one
Što me čudno po životu vode i gone;
U snu dodju da me vide šta li radim sam...

Da me vide dodju oči, i ja vidim tad;
I te oči, i tu ljubav, i taj put sreće;
Njene oči, njeno lice, njeno proleće
U snu vidim, ali ne znam što ne vidim sad.

Ja sad nemam svoju dragu, i njen ne znam glas;
Ne znam mesto na kom živi ili počiva;
Ne znam zašto nju i san mi java pokriva;
Možda spava, i grob tužno neguje joj stas.

Možda spava sa očima izvan svakog zla,
Izvan stvari, iluzija, izvan života,
I s njom spava, nevidjena, njena lepota;
Možda spava i doći će posle ovog sna.
Možda spava sa očima izvan svakog zla.

VLADILAV PETKOVIĆ — DIS

Dis ima neverovatno familijarne odnose
sa tugom. I makoliko ona inače bila po-
norna, od te prisnosti postane lakša, ma-
kar se čovek privikne na nju.

Za Disa ova stvarnost nikako nije do-
bra. Ni sam ne daje izabavljenje, zaborav-
ljamo ga brzo, pritisnuti javom. Jedva
nas dovede u vezu sa drugom sferom gde
prebiva draga, ali kako — spavajući. I to
je izvesnije nego da je živa i da će doći
posle ovog mrtvačkog sna. I za sve nas je,
prema Disu, jedino šansa to isto: spavati
„sa očima izvan svakog zla“ — dominan-
no u atmosferi čitave pesme, zaključeno
kao presuda poslednjim stihom.

A kad Dis peva o ljubavi, ova nije cilj,
nego način rešavanja zagonetke čovekove
sudbine. Kao kod Rusa, žena je sredstvo,
pomaže muškarcu da se spase.

Samo, Dis je na mahove nepismen pre-
ko svake mere i šlagerski banalan. Cele
dve strofe morali smo da izostavimo, (prva
je ostala po nuždi, mada je isto tako sla-
ba), presko ili smo i ona nepotrebnost a tra-
pava ponavljanja početnih stihova u ne-
kim strofama. Njegova neukost — uočljivi-
jiva nego kod ijednog našeg značajnijeg
pesnika iz prošlosti, iako je bila gotovo
opšta bolest — dvojak se manifestuje.
S jedne strane, dovodi do nehotične poezi-
je, nepravilni spregovni reči i ostale ne-
važne uspeju da se pretvore u kvalitet ne-
jednput. Ali, s druge, stalno imamo po-
trebu da ga čitamo s olovkom.

Taj nedovršeni i sasvim nesavršeni Dis
ipak daje jedinstvene intuicije. Pokušamo
li za trenutak da zaboravimo njegove pro-
fesionalne nedostatke, konstatovaćemo da
ne znamo pesnika kod nas koji je u su-
štini tako kao on shvatao reči: nikakve
igračke, već direktni nosioci ispostviti, do
kraja u službi iznošenja čovekove tegobe.

Kod CRNJANSKOG nema crnog očaja
ni gadjenja. Ako je realno i postojač kao
potstajca za poeziju, isplela se u stihovima
takva eterična paučina, kao da za njega ni-
je nikad čula. SUMATRA je pravi mali
balea, (pored toga što je njome dat i ključ
„Stražilova“, kako u pogledu osećanje
temperature, tako i u pogledu glavnih
rekvizita).

Sad smo bezbrižni, laki i nežni.
Pomislimo kako su tih, snežni
vrhovi Urala.

Rastuži li nas kakav bleđi lik,
dušu nam uvije, sve tešnje,
znamo da, negde, neki potok,
mesto njega, rumeno teče.

Po jedna ljubav, jutro, u tudnjini,
dušu nam uvije, sve tešnje,
beskrasnijim mirom plavih mora,
iz kojih crvene zrna korala,
kao, iz zavičaja, trešnje.

Probudimo se noću i smešimo, drago,
na Mesec sa zapetim lukom.
I milujemo daleka brda
i ledene gore, blago, rukom.

STEVAN RAIČKOVIĆ blizak je intelek-
tualnim pesnicima, pritom zamišljen pre-
nego mislon. Čuti u travama, ne iznoseći
nam eksplicitno nijedno objašnjenje, ali
je sugestivna ta stišanost i melanholija pa
verujemo da mora biti nešto važno i mu-
dro što ga drži tamo gde jeste. Kad se za-
ljuje protest u njegovoj poeziji, to je krisk
zanosenog sanjara usred dremeža, masno-
vanje samo, i ne zaustavlja se lagano
okamenjavanje snom. Kao i u pesmi.

KAMENA USPAVANKA

Uspavajte se gde ste zatečeni
po svetu dobri, gorki, zanesseni,
vi ruke po travi, vi usta u snu,
vi zakrvačljeni i vi zaljubljeni.

zarastite u plav san kameni
vi živi, vi sutra ubijeni,
vi crne vode u beličastoj peni
i mostovi nad prazno izvijeni,

zaustavi se, biljko, i ne veni,
uspavajte se, ko kamen, neveni,
uspavajte se, tužni, umoreni.

poslednja ptico: mom liku se okreni,
izgovori tiho ovo ime
i onda se u vazduhu skameni.

Za razliku od Raičkovića, Crnjanskog i
mnogih ranijih, u lirskoj jednačini MILANA
DEDINCA — ako njegov samosvojan glas
prevedemo na običan jezik — iznet je i
razlog samovanja, spavanja i umiranja
krotkih. On nije samo unutra, u usamlje-
nom pojedincu, nego i izvan njega. Sta-
više, pesnik nedovoljan sebi, smatra svoj
udes delom nadičnog udesa, sudbine je-
dno sveta sastavljenog od malo ljudi,
sudbine svoje zemlje, tačnije rečeno.

MILAN DEDINAC:
PESMERANOG USTAJANJA

VII.

Kako umiru tih,
družo,
ovde gde se umire sam!

Kako se tavni odvuču,
kroki,
u jedan kukavan dan!

Teške su ovde smrti,
družo,
ovde gde je polje suviše široko,
gde se nebo, gradno, uzdiglo visoko,

ovde gde nas je malo,
po njivi crnoj,
pod nebom,
jadno ovako ostalo.

gde jedan u polju,
gde drugi na pragu čuti,
gde su nas razneli u trave i polja
umorni puti.

To su, nama, najdraži, čisti liričari, pesni-
ci osećanja, koji ipak pripadaju zoni kon-
kretnog života, empirijskog i zdravorazum-
skog, i svi su zaverenici malo otegnute
muzike našeg jezika, melodije krhke i
dosta razboljene same po sebi.

I kolima deset opeš pošumit
Sve provalite sna.
Još pre rođenja — zalud za spas tvoj —
[beskraja obnažena.]

Na nijedan života san
Nije tako čist
I od svega čedan, kao da je u trbuhu neke

Prohodim kroz onaj tmuri prostor gde svaki
[mater; list,
U sanjanju, poriče da ima jedan svet
Koji je van ovog: slobodan, i bez mere;
I opet, kroz iste sale sna
Zakucam, prestravljen, na mišićna vrata ovog
[životu:
Ah, jedan-dva! ah, jedan-dva!

Pitam se: zašto nismo iz Rastkovog
„Putnika“ pročitali ovde bar početak,
umesto komplikovanijeg (mada ustvari vi-
še homogenog) „Jedinog sna“? „Kneže Po-
temkine, izdanu li u kolima na velikome
putu...“ Zašto da ne! Samo, takvu je
pesmu kod nas lakše sastaviti, komotnije,
nego „Jedin sn“.

Uvek nas zapanjuje mirna lucidnost
ranog VINAVERA. Priznanje poraza, jed-
nog od najviših svaka ljudskog roda, koji
se piše unapred povikom pokušaja sazna-
vanja sveta sa apsolutnijim pretenzijama.
To je Vinaver rekao sabrano, gorko, isku-
šeno, bez kalambura koji se smatraju ka-
rakterističnim za njegovu ličnost. Čak
strogo.

CUVARI SVETA

(odlomak)

U pitanju nisu bili životi
Koji su padali slučajno,
I gorenja, i užas plam,
I osećanje trajno —
— Grehu.

U pitanju nije bila ni čedna
Misao krina što živi
Tih i čeznutljiv,
Ni pokret onaj bolan i čutljiv...
... U pitanju je bila samo jedna
Linija...

U linijama bio je smisao linija,
U bolu sadržaj bola.
U zvezdama odgonetka bola.

A ja?
Hteo sam pronaći svezdu u bolu linija.
Linija bola u zvezdi,
Iskajati stvarnost iz sna.
Iscauriti smisao iz znaka.

Prirodno, sada nam pada na pamet po-
zija DUSANA MATICA

Spavaš, gusta lepoto leta
O ti zastepajući nedogledu
sajaj do sjaja, sjaj u sjaju
ambis do ambisa, ambis u ambisu
svi kriči svih brodolomnika u tebi su
[izjednačeni
i smireni danas u tuom izlišnom diljantnom
[iskladiu.

Spavaš i ti pred tim nedogledom
pred tim sjajem od sjaja svakog sjajnijim
spavaš na nemirnom uzlažu uspomena
krajnih uspomena i promišljenih trenutaka
spavaš, pijana od zabavara
spavaš na ivici carolija koje nisi znala da vidiš
na jalovoj ivici saznanja
na ivici lepote i izgubljenog ukusa
i na dodiru oluja
i tamo gde se deli zora
i gde te nema
ni kritikom ni zimzelenom
trajanja.

spavaš
većnost je taj sjaj, taj nedogled
taj uzaludan sklad nad papirjem brodolomnika
i tvoj san preko svih pravdi i svih nepravdi
većnost je taj talas što nesmirne vroi pred
smrtnim nogama
[tvojim
taj talas silan ciklon što lomi katarke
i poslušno pašče pred nemilosrdnom,
[izbijenom, zaspalom
nogom tvojom.

TO JE BILo MATIČEVO MORE.

Matič je barjaktar rano ostarele naške
reznigacije, umornog mirenja, pre vreme-
na, sa tokom stvari, sa prolaznošću; dignu-
te ruke pred igrom kolariću-paniču života
i smisla. Nešto je labavije od Vinaverovog
ovo Matičevo jurenje sa nemogućim,
lutanja levo i desno, problemi izgubljenog
vremena. Zauzvrat, razlogi takvog duhov-
nog stanja iscrpnije se opisuju.

Direktan je, zdrav i muški moćan stoicizam
MILANA RAKIĆA. Pošto je sve
taština, a mi ipak ostajemo na pozornici
njenoj, — onda, dok smo živi, barem igra-
mo svoje mučne uloge kako treba, to će
nas čak i preporoditi i pružiti nam nade.
Pesma koju smo izabrali zove se

OSVIT

Kad dodje noć i širom celog sveta
Pline tišina što krepri i godi,
I duge senke visokih drveta
Padnu po mirnoj zelenkasioj vodi,

I sve začuti ko da u tom času
S visova tavnih, s tajanstvenom hukom,
Sveopšta smrt se na sve strane rasu,
Guseći život svojom moćnom rukom, —

Ja znam, to mirtilo je pusta varka,
Obmana hladna kao sanita leda;
Ja znam: životom buja svaka tvrka,
I hitjadama očiju me gleda

Iz gustog žbunja, iz cveća i trave —
To stari gresi u zasadi stoji, —
I mlaz ledeni kajanja i strave
Preplavi namah bedno srce moje.

I ja čujem kako zlokobni slavuji
Poju u lišću visokih drveta,
I pored svega strahovitog huji
Starinska pesma o taštini sveta.

— Svečana buđ, bedna dušo moja,
I nek te sada ništa ne koleba.
Bez ropljanja, bez kruk i bez boja
Vreme je došlo i stradaš teba.

Preživi muke raspsetoga Hrista
Za sve u tebi što gresi i strada,
Za dužnost, kao Spartance trista,
Uzvisi život veličinom jada!

Prekali se na ognju bola čista,
I podnoseš mirno muke ova,
Dok ravnodušno nebo sjajem blista,
Preporodjena, čekaj dane nove!

I snova mesec treperi na vodi,
I sava reka, i poje, i gora,
I svud tišina što krepri i godi,
— Istok se vedri, zvezde gase... Zora.

Ovoj klasičnoj pesmi nismo oduzeli ni
reči, akamoli ceo stih. Znači da svojom
kompaktom i zaobljenom strukturu od-
govara do kraja pesnikovoj filozofiji.

MIODRAG PAVLOVIĆ: OPELO (Pesniku poginulom od bombardovanja)

HOR ZENA

HOR MRTVIH

Zbogom pod crnim svodom
Utišni celom tučano uzglavlje
Vrati nam cvetove koje si prezreo,
Pohvali nas za usrdno plakanje
I pomoz! od nekud da ostanemo živi

Izabraniče barutne vilice
Ostobodi se pomisli na vaskrsenje
Kad otkriješ nepojmljivu lakoću iščeznuća
I stušaj podzemne ptice kako ti laskaju
Ne vodeći računa o razlogu izviranja mesa

Zbogom tebi koji se opratšao
Sa otvorenim žilama i otvorenim ustima
Zbogom među kamenjem koje te očekivao

Izabraniče bezličnog meva
Nenaviknute počasti pratice
Modre plodove tvog razilaženja

OBA HORA

Zbogom pod crnim svodom
Izabraniče barutne vilice
Kad utišnaš celom kamenom uzglavlje
Ostobodi se vere u vaskrsenje
I vrati nam cvetove koje si prezreo,
Ti koji si otkrio lakoću nestanka
Nacuš! naše uporno plakanje
Sad stušaj pojanje podzemnih ptica
I pomoz! nam da ostanemo živi
Ne pričajući za razlog prastarih porodjsja.

Svest o neizbežnoj smrti teško nam pa-
da, namah se hvatamo i za slanku; molit-
vom za steknemo izabavljenje, vernički.
Ali, ozbiljno, mi smo već razuvereni.
Osnovni ton je ovde zrelo trežnjenje od ilu-
zije o besmrtnosti. Život je vrednost sam
po sebi, što ipak ne znači da smo ga pri-
hvatili po svaku cenu. Dostojanstvenije,
svečanije, rastajući se od onog koji je oti-
šao nepovratno, — mi se rastajemo i od
sebe, u neku ruku.

III

Nismo prenebregnuli ni pesnike koji
istražuju po našem jeziku i smeđu isklju-
čivije od ostalih.

MOMČILO NASTASIJEVIĆ čupa neke
prastare reči iz kolektivne potsvesti, ta-
koreći — „da bi vaskrsele najtamniju i
najhermetičniju poetsku lepotu koja je
kod nas postojala u vremenu od Branka do
danas. On nije pesnik nego impersonalni
nosilac nekih poruka izvan racionalnih do-
maćih, skoro neljudski glasnik. Metafizi-
ka u samom jeziku. Teška lapidarnost sti-
ha, sama jezgra. Svojim sopstvenim pu-
tem, pesništvo Mome Nastasijevića došlo
je do najmodernijih rezultata.

PORUKA

1.

Prozrem vas:
Jadna jasnota,
umlje, jedna reč,
mračni pu grete.

Zamukni mukom skota; —
dostojan spolja lik i um,
unutra zver
i bespomoćno dete.

2.

Mrklo kad jezgro života,
zamračni njim
i pražni umlja vid.

Iz tama sebe
tamom poteci van;
rugom noći
šturinu oplodi dan
u videla neprebol, u stid.

3.

Cujem vas:
na mužansko grlo
zavuču dete,
rikne iz pitomine zver.

I sinak bio majet,
ili kcer,
zamukni, zalud glas,
kad nikog i ništa ne zovete.

4.

Jadna jasnota,
umlje, jedna reč,
mračni pu grete.

Dostojan spolja lik i um,
unutra zver,
i bespomoćno dete.

Momu Nastasijevića, izgleda, treba prvo
prevideti na srpski. Zar njegov primer ne
potvrđuje, svojom prividnom izuzetnošću,
da teško prelazi pomezja nacionalne granice,
toliko u njoj ume da bude važno ono
što se olako naziva lokalnim koloritom.

Dve pesme iz ciklusa VRATI MI MOJE KRPICE pesnika VASKA POPE.

Vrati mi moje krpice
Moje krpice od visoga sna
Od svilenog osmeha od prugaste slutnje
Od moga cipkastoga ikta
Moje krpice od tačkaste nade
Od šesene želje od šarenih pogleda
Od kože s moga lica

Vrati mi moje krpice
Vrati kad ti lepo kažem

Crn ti jezik crno podne crna nada
Sve ti crno samo jeza moja bela
Moje ti kurjak pod grio

Oluja ti postelja
Strava moja uzglavlje
Siroko ti nepočin-polje

Plameni ti zalagaji a voštani zubi
Pa ti žvači izlice
Koliko ti drago stvaži

Nem ti vetar nema voda nema cveće
Sve ti nemo samo škrvanje moje glasno
Moje ti jastreb na srce

Manje te u majke groze

Velika borba vodi se kod Pope sa smr-
ću — u traženju smisla.

Popa koristeći folklor pravi daleko ko-
munikativniji jezik od Nastasijevića. Ar-
haizme i uopšte narodske izraze ne pre-
nosi doslovno, već bira i čisti, možda i
i suviše ograniči se na nekoliko simbola ko-
je razvija.
U Popinju poeziji naročito volim hu-
mornu notu. To je najbolji, filozofski
smeh, kritika svake životne mehanike i
ukrućenosti, dogmatični ili romantični —
svejedno. Odlika inače svojstvena našem
narodu u zavidnoj meri, i tačno u obrnu-
toj srazmeri prisutna u našoj dosadašnjoj
umetnosti reči.

A kad hoćemo gradski neobavezno da se
ismejemo, vraćamo se burnoj i pomalo
sentimentalnoj poemi ALEKSANDRA VU-
ČA, koja znači upravo ono što kaže pome-
re-na kombinacija njenih slika, uzgobljena
u meku, poneseu muziku. Njenim jednim
odlomkom završavamo ovu, slobodnu ili
drsku, kako hoćete, ekskurziju po srpskoj
poeziji od Branka do Miodraga:

HUMOR ZASPALO

Kači se moj goli Zaspalo na poslednji
[pretsmrtni tramvaj
Koji na jednoj njezinoj nozi dolazi kroz
[uzaludnu noc
Na klupu do njene butine stavi svoje
[slomljeno oko
I reci joj reci joj lagano: želim ti tešku noc

Tešku noc parafini
I šuplje drangulije vena
Očjom dužinom unakrst
Svira antarktički veter
Kroz tvoje kruvao uho do ludila prohodati vetar
Tešku noc mataulju
Tešku noc karantini

Kači se moj goli Zaspalo na poslednji
[pretsmrtni činak
Koji sa jednim jedinim krljom dolazi kroz
[uzanu noc
Na kantar do njene slabine spusti tvoj
[slomljeni pupak
I reci joj reci joj lagano: želim ti tešku noc

Tešku noc kljakava ruko
Tešku noc buhava kićmo

Tešku noc kljakava ruko kojoj su izvuđli žive
[i usuli balavi kamfor
Tešku noc buhava kićmo kojoj su popili vazduh
[i pojeli korenje mesa

Tešku noc buhava željo
Tešku noc kićavo srce

Tešku noc antologije
Tešku noc fesituali

Sveta LUKIĆ

Savremenu jugoslovensku li-
teraturu* Francuska je počela
da upoznaje preko Iva Andrića
i Miroslava Krleža. Prvi, koji
se bavi jednom vrstom hronike
iz Bosne pod turskom vladav-
inom i govori o istorijskim doga-
đajima promenljivim kao na-
po eonski ratovi, romansijer je,
i to veliki romansijer, snažan u
svom s'stvu romansijera, na'me,
u stavu umetnika koji posmatra,
pron'če, a ne sedi ni o čemu. Do-
gadajući i ljudi protiču ispred
njegovog pogleda, onako kako su
mogli proticati u toj jed-
stvenoj provinciji gde se veko-
vima sukobljavaju Istok i Za-
pad. O to lko pitoresknim pod-
nebljima pisali su sa radoznalo-
šću i strašću vojnici, diplomate
i putnici Romantizma, naprimer
S'endal, Gobino, Merime i Ner-
val. Ali ovog puta osobenosti
jednog takvog podneblja opisuju
neko koji i sam potiče odande.
U pitanju je nasledje. Ne može
se, a ne prepoznati vatreno
lično interesovanje u toj sasvim
objektivnoj umetnosti savr-
šenog pripovedača i lucidnog ana-
lizatora, nesumnjivo od one vr-
ste od koje je i pisac „Rata i
mira“. Ali ponavljam, to je
istovremeno umetnost nekoga
ko je nasledio objekat svoje
umetnosti, to je njegov posao,
time je zaokupljen.

Isto i Krleža. koga smo tako-
đe otkrili preko prevoda, zaok-
upljen je svojom rodnom
Hrvatskom i njegova drama i
njegovog delo, delo su i drama
Hrvatske. Ovde se kao prva na-
meće primedba o raznoškosti
fizičkih i duhovnih svojstava
koje sačinjavaju Federaciju ju-
goslovenskih republika. I nji-
pre, i u prvom planu razdalj-
na između balkanske strane, po-
zornice starih epskih borbi s
Turcima i srednjeevropske stra-
ne, pozornice jednog drugog i
sasvim drugačijeg despotizma,
austro-ugarskog. Hrva'ska i Slo-
venija su teško podnosile admi-
nistrativnu i voju potčin'nost
koju simbolizuju masivne gra-
đevine, smrštan nameštaj, obi-
čaj kao iz opevete, zalise
Franje Josifa i hibridna atmo-
sfera u čijoj magli mladi pesnik
traži svoju dušu, kao što to na
nekim drugim tačkama te di-
sparatne imperije rade i junaci
Rilkeovi, Kafkini, Svevovi i Mu-
zičovi. Ali oko n'sti mogu pre-
voriti unutrašnju tragediju u
tragediju mesa i krvi. Tu se po-
javljuje Krleža, genije patetičnog

nerva, pesnik, ako hoćemo, ro-
mantičar i ekspresionistaj zna-
čaj pesnik od krika, od lirskog
i ironičnog krika, dramaturg
haosa i revolucije, romansijer ear-
kazma i užasa.
Tako, i kod Andrića i kod
Krleža treba razmišljati ne samo
o svojstvima njihove umetnosti
i stila nego i o realnosti koja
priznaju kao da je njihova svo-
jina, ni hov ded njihova sud-
bina. Isto se može osetiti i kod
svih današnjih jugoslovenskih
pisaca: hrvatskih, slovenačkih,
bosanskih i makedonskih i srpskih,
dalmatinskih h, crnogorskih ili
makedonkih. Svi narodi koji
sačinjavaju Jugoslaviju prož veli
su neverovatno dramatičnu is'o-
rju i njihovo jedinstvo je izvo-
jevano u epopeji slob de koja
nije prestala u ratovanjima i ko-
ja se u doba mira nam festuje
zaista zadivljujućim i ne manje
herojskom političkom afirmaci-
jom.
Ouda tliko ž'va interesan-
tost odlomaka koji su ovde do-
neseni. Prvo što iznenadi čita-

umetnost pripovedanja
već čemo videti divnu raspolo-
ženost da se doživi neka vel ka
ljudska realnost akcije i misli
u njoj punoj snazi i da se sa
istom snag-m to i izrazi. U pita-
nju su p'sci tako stvoreni da im
je nezamislivo da su okol'jenja
potrebna kada se rešavaju i
najteže misterije: iskrenost je
tu dovoljna i za njih ništa nije
snažnije od čiglednosti.
S francuskog prevela
Jasna MELVINGER
* Predgovor Antologiji savremene
jugoslovenske proze (Antologie de
la prose Jugoslave contemporaine,
Paris Pierre Seghers, 1958) koja je
početkom ove godine izašla u Parizu.
Redaktor ove antologije je Zoran
Misić. Tekstove su na francuski je-
zik prevela Zorica Hadži-Vidojković
i Vera Naumov u saradnji sa Ale-
nom Poskeom i Sretenom Marićem.
Bografske beleške o autorima nap-
isao je Petar Dizdžić. Pripovetkama
ili odlomcima iz romana zastupljeni
su: Ivo Andrić, Mirko Božić, Mio-
drag Bulatović, Branko Ćopić, Do-
brica Costić, Oskar Davičo, Vuk
Desnica, Andrej Hren, Antonije Isa-
ković, Vjekoslav Kaleb, Juš Kozak,
Miroslav Krleža, Mitho Lalić, Ran-
ko Marinković, Miodrag Pavlović,
Jara Ribnikar, Petar Segedin, Alek-
sandar Vučo, Beno Zupanić i Preži-
vo Voranc.